

kulturno-historičnega pisatelja Houston Stewart Chamberlaina, „Antonije“ na praškem odru, je, kakor pišejo „Práva Lidu“ 12. januarja 1906, bila mogoča samo s Taborsko, brez katere bi bila igra nezmisljena. Popravila je velikega pisatelja in slabega dramatika in ga za en večer rešila. 28. marca 1906 pa jo vidimo v eni najtežjih vlog cele moderne dramatike, v Ibsenovi „Heddi Gabler“, ki je po krivdi Ibsenovi neumljiv značaj, hladen, brezsrčen, brezobziren in čudno pohoten, ki se ubije ob lastni tajni zlobi in malenkostnih razmerah. Mara Taborska je to sfingo pogodila, to je soglasna pohvala vseh čeških kritik. Toda največji njen dan je bil 25. februarja l. 1906, ko je na smihovskem odru igrala tisto Silvijo Settalo iz „Gioconde“, ki jo je d' Annunzio spisal za nedosežno Eleonoro Duse „z lepima rokama“. V to vlogo je položila vso svojo dušo in žar, s katerim je pogodila pesnikovo žarko dikcijo, tiste aristokratske geste lepih, življenja in odpoveži bogate ljubezni trepetajočih rok, žrtvovanih, krvavečih, uničenih, da rešijo umetnost možev. To sem videl v njeni igri na našem odru in praška kritika poudarja isto.

In kakšna je pri nas pot Mare Taborske do njene dovršitve? Lepa in zaslužna naloga naše intendance, kateri smemo zdaj upravičeni zaupati, je, Maro Taborsko z umevanjem posebne smeri njenega vprižarjanja, z njej primernimi vlogami ne samo ohraniti na sedanji stopinji, ampak jo še bolj povzdigniti.

Naj se dotaknem le ene stvari. Dajte Mari Taborski na primer vlogo „Grudnovke“. Dovršeno jo bo izvedla — saj smo jo videli — ali ne bo je v svoji duši do zadnjega živila; vseh njenih sil „Grudnovka“ in „Elga“ ne zbudita. Ne varam se. V takih vlogah bo rafinirana, a ne fina, bo pretirana, namenoma zlobna, ker Hauptmann svojih mučnih sanj in Cankar svojih karikatur nista pisala za take igralke kot je Taborska. V njeni igri živi tisto večnožensko, ki blaži, Gretchen, ki dviga Fausta, Rautendelein, ki v Heinrichu vzbudi novo življenje, Silvia, katere ljubezen traja do smrti.

Če se bo to uvaževalo, bomo pomogli Mari Taborski, da stori še tisti mali korak, ki jo loči od viška, ki je njeni izredni stvarilni moči namenjen.

H koncu še nekaj. Umetnost Mare Taborske, ki združuje lep talent z železno marljivostjo, je nerazdružno zvezan z razvojem in viškom umetnosti njenega druga, Viljema Taborskega, tega umetnika-igralca, ki je obenem, tudi pesnik zbirke „V strunah duše“, izdane 1899. v Plznu in je prvič v češčino dovršeno prevedel Schillerjevega „Don Carlosa“, „Divjo raco“ Ibsenovo in druge drame. Saj se je gospod Taborsky, akademiško izobražen jurist, posvetil odru zgolj iz umetniškega nagiba. Viljem in Mara Taborska s svojo neizčrpno umetnostjo dokazujeta, da se bogato obdarovani talent le tedaj ohrani, ako združuje s svojim bogastvom na čuvstvih tudi obširno izobrazbo, marljivost in tisto pravno trdnost, ki obvarje umetnika pred propadom. O Taborskem pa prihodnjic.

Franc Terseglav.

Original Gregorčičevega rokopisa, prevod psalmov 114. in 115., nam je blagovolil prepustiti v reprodukcijo faksimila (glej str. 39.) čast. gospod župnik trnovski Ivan Vrhovnik, za kar mu bodi tudi na tem mestu izrečena najpristržnejša zahvala!

Letošnja Noblova nagrada je bila podeljena medicincu Kamilu Golgi v Paviji, Ramon y Cayalu v Madridu, slovečemu fiziku Thomsonu v Cambridgu, kemiku

Henriku Moissanu v Parizu, predsedniku severnih ameriških zedinjenih držav Rooseveltu in italijanskemu pesniku Giosue Carducciju v Bologni. Da kratko poudarjamo njegov pomen: Carducci je najmarkantnejši pesnik osvobodjene Italije, skozinski lirik (spisal ni nobenega romana, nobene novele), republikanec čisto po kroju Mazzinija. Carducci se je porodil l. 1835 v Valdicastellu, 1860 je bil imenovan za profesorja italijanskega leposlovja na vseučilišču v Bologni. Carducci je po vsebini in obliki zagovornik poganske humanitete; znana je njegova bogokletna „Himna na Satana“. Ta zagrizena tendenčnost je iz Carduccija napravila pesnika klike, modernim pa ni všeč njegov klasicizem, ki je preveč kopiran po antičnih vzorcih. Carducci je sedaj precej osamljen. Njegovo zadnje delo so bile „Odi barbare“.

Šolska Matica (Macierz szkolna) v Varšavi je izdala prvo poročilo o pred letom ustanovljenem ljudskem vseučilišču, iz katerega posnemamo: Predavanja so se pričela na novo dne 15. vinotoka in so v polnem teku. Izmed vpisanih slušateljev se jih je zglasilo k izpraševalnim komisijam 1800 oseb in jih je prestalo izkušnje iz odpovednih strok 1495. Podučevalo se je: poljski jezik in slovstvo, aritmetika, algebra in geometrija, poljska zgodovina v zvezi z občno zgodovino, geografija, risanje, sociologija (narodno gospodarstvo in pravosodstvo), prirodoslovje (fizika in kemija), tehniške vede (mehanika in elektrotehnika), anatomija v zvezi s fiziologijo in higijeno, trgovinsko računstvo. Predavanja so se vršila ob delavnikih zvečer med 7 $\frac{1}{2}$ do 9 $\frac{1}{2}$ uro in ob nedeljah in praznikih popoldne med 1 - 5 $\frac{1}{2}$ uro v 27 prostorih. Vsak slušatelj je dobil matrikolo, ki mu je služila ob enem kot vstopnica na predavanje, v društveno čitalnico in knjižnico. Stroški Šolske Maticice so znašali 6000 rubljev. Pokrili so se v majhnem delu s prispevki slušateljev (10 vinarjev za predavanje) in s članarino društvenikov, večinoma pa s prostovoljnimi darovi. Neka „neimenovana vdova“ je sama podarila za ljudsko vseučilišče 1500 rubljev. Zaradi te živahne delavnosti Šolske Maticice se sovinistični ruski listi, zlasti oficijozno „Novoje vremja“ nanjo strašno hudujejo, ter trde, da pripravlja novo poljsko vstajo in pozivljajo vlado, naj postopa proti njenim udom kot z uporniki.

Jan Gadomski. Dne 9. vinotoka so ustrelili v Varšavi roparji poljskega pisatelja in časnikarja Jana Gadomskega. Po opisovanju časnikov se je to zgodilo takole: Deset dni poprej je ulomilo v stanovanje njegovega tasta Feliksa Debskega nekaj roparjev in zahtevalo denarja. Debski ni izgubil samozavesti, zaklical je pomoč, zbudil celo hišo in roparji so zbežali. Dne devetega vinotoka je sedel Debski ob polsedmi uri zvečer po večerji v obednici in čital, služkinja je šla kupit časnik in njen mož, ki je pri Debskem za služabnika, je za njo zaklenil vrata z verigo. Kmalu je nekdo potrkal na vrata in na vprašanje služabnika, kedo je, odgovoril je tanek glas, ki je posnemal glas njegove žene. Mož se je začudil, da se je tako hitro vrnila in ni odprl vrat z verigo, ampak jih je samo malo odslonil. V tem trenutku so porinili roparji skozi odprtino železen kol in prerezali s posebnimi škarjami upno kot blisk železno verigo. Bili so trije, oboroženi z revolverji. Tako so vdrl v stanovanje, eden je ostal v kuhinji pri služabniku, trije so pa udrli h gospodu, ki je mirno čital, nastavili mu revolver na sence in zahtevali denarja.

Debski je rekel, da jim da, kar ima pri sebi. Roparji so želeli še več. Nato jim je odgovoril, naj ga puste v drugo sobo, kjer ima več denarja v blagajnici, — da bi dobil čas in zaklical ljudi. Med tem se je vrnila služkinja in zagledala

skozi vrata v kuhinji svojega moža in pri njem roparja z revolverjem v roki in hitro tekla v drugo nadstropje k gospodu Gadomskemu. Ko je ta slišal, kakšna nevarnost grozi njegovemu tustu, vzela je revolver, šel po glavnih stopnjicah k stanovanju Debskega in, ker je našel zaklenjeno, pozvonil. Roparji so menda mislili, da zvone tovariši, ki so stali na straži pred lišo, in so odprli s ključem. Gadomski je ustrelil na roparja, toda ta se je slučajno ravno pripognil in krogla mu je zletela nad glavo. Ko je hotel ustreliti drugič, zadela ga je že roparjeva krogla v prsa in padel je mrtev na stopnjicah. Jan Gadomski se je rodil leta 1859. v Siedlecu, poslušal pravo na vseučilišču v Petrogradu in v Krakovu, sodeloval že kot dijak pri krakovski „Novi Reformi“, potem se je pa preselil v Varšavo.

Tu je bil najprej sourednik lista „Svit“, pozneje pa „Kłosov“. Leta 1886 je dobil prvo nagrado za dramo „Larrik“. To je obrnilo nanj splošno pozornost občinstva. Toda vkljub dobremu sprejetju Larika se ni posvetil dramatiki in gledališču, ker je čutil v sebi več poklica za časnikarja. Še

istega leta 1886 je postal sourednik lista „Gazeta polska“, pozneje pa glavni urednik. „Gazeta polska“ je bil izvrsten, z umetniškim okusom urejevan list, ki je pa načelno odklanjal vsako reklamo, brez katere se dandanes nič ne opravi. Radi tega je število naročnikov vedno padalo. Leta 1893 so ga radi tega za pol leta ustavili, nato ga je pa prevzel Gadomski v svojo lastnino. Kot podjeten časnikar je prišel Gadomski na misel, da bi mu dodeval od časa do časa slovstveno prilogo. — Število naročnikov je v kratkem spet narastlo na 10.000 in „Gazeta polska“ je postala najvažnejši in najbolj razširjeni varšavski dnevnik. Pisana je bila vedno v mirnem, treznem duhu in v lepem slogu. Goreč narodnjak ni izgubil Gadomski nikdar ravnotežja in se je vedno držal v treznih mejah in ni nikdar storil nobenega kompromisa med časnikarjem in krščanskim človekom. Kako ga je spoštovala vsa Varšava, se je najbolje razvidelo iz njegovega pogreba. Take narodne slovesnosti mesto že dolgo ni doživelo, tisočere množice so ga spremile k zadnjemu počitku in počastile njegov posmrtni prah.

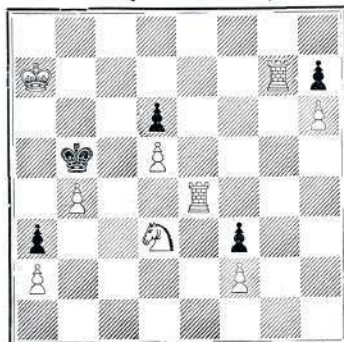
Šah.

Prيرهja A. Uršič.

Naloga 264.

A. Uršič. (Original).

Novoletni pozdrav šaholjubom.

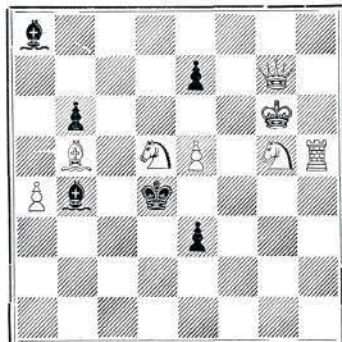

Mat v četrti potezi.

Naloga 265.

Fr. Dederle.

(Original.)

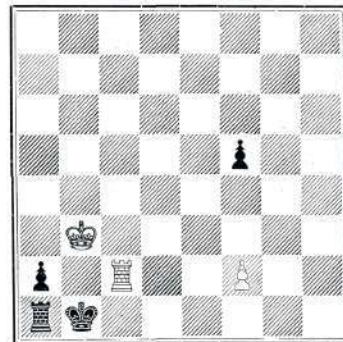

Mat v tretji potezi.

Naloga 266.

A. Uršič. (Original).

Dvojna naloga.

Samomat in mat v tretji potezi.

Rešitev nalog za november 1906.

Nal. 254. 1. d4! z različnimi variantami. — Nal. 255. 1. Ser. itd. — Nal. 256. z belim pešcem g5: 1. Tf7! itd. — Nal. 257. 1. Kf2 itd. — Nal. 258. Mat ne samomat: 1. Dg7! itd. — Nal. 259. (Sardoč) 1. Tb4 - c4 itd.

Razno.

V založništvu C. Brügel & Sohn v Ansbachu izšel je „Schachjahrbuch für 1906. I. Theil“; lično vezano stane 2 M. Z znano pridnostjo jo je sestavil L. Bachmann. Podaja v knjigi partije vsruskega narodnega turnirja v Petrogradu in one

petrograjskega šah. občestva. Iz severne Evrope dobimo tukaj tudi partije nordskega in ostendeskega turnirja. Tudi Amerika ni pozabljena. Kot nameček je pridanih 122 nalog po največ odlikovanih v raznih problemskih turnirjih v l. 1905. Nal. 56 je pogrešno natisnjena, nal. 121 je pa mat v 4 potezi ne v 3. Kakor sploh se delo samo ob sebi že priporoča! Sežite po njem! — Šaholjubom: Hvala za priznanje v preteklem letu — ostanite nam zvesti tudi letos. Gojenje šaha je tudi znamenje narodne izobrazbe. Po skromnih močeh si bomo prizadevali raznim nasvetom priti v okom s prošnjo, da se skoraj neizogibljivih nedostatkov ne vrže na veliko vago! † Pozdrav vsem!